

Gheorghită Răcilă

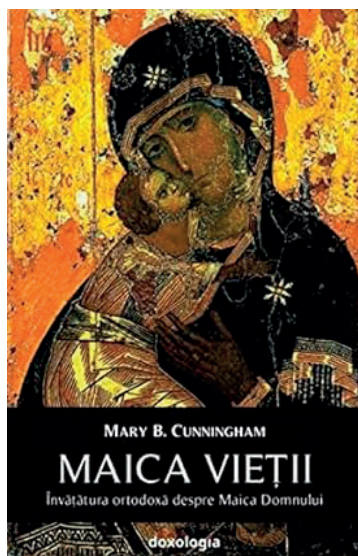
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” - Iași

Mary B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții. Învățătura ortodoxă despre Maica Domnului*, trad. D. Dîscă, Ed. Doxologia, Iași, 2017, 247 pp.

Perspectiva mariologică în gândirea teologiei ortodoxe nu este un subiect nou. Cu o istorie îndelungată, ea pornește chiar din epoca secolului al V-lea, atunci când avem de-a face cu disputa nestoriană și cu întregile sale conotații. Desigur, modul în care Maica Domnului este privită în Biserică, poziția sa în cadrul cultului, precum și cinstirea sa sunt subiecte foarte des analizate de teologii contemporani. O bibliografie exhaustivă pe această temă este imposibilă de realizat, iar teama de a nu omite lucrări cu adevărat esențiale ne determină să excludem această prezentare. În numărul prezent din *Candela* ne propunem să prezentăm un

„mini-manual” patristico-dogmatic, realizat de cercetătoarea britanică Mary B. Cunningham¹, cunoscută spațiului ortodox prin numeroase lucrări care au ca temă centrală perspectiva mariologică.

Cartea de față se înscrie în aceeași dimensiune. Autoarea nu este preocupată aici de a face o inventariere a tuturor formelor lingvistico-teologice prin care este cunoscută Maica Domnului. Ea accentuează chiar la începutul lucrării structura acesteia: „Am decis să organizez această carte tematic, cu capitole ce se axează pe diferite aspecte ale locului Fecioarei Maria în tradiția ortodoxă, dar păstrând mereu atenția asupra dezvoltării lor istorice”². Cele opt capitole (pp. 25-235), însoțite de introducere (pp. 13-24) și concluziile aferente (pp. 237-244), vorbesc de la sine despre istoria și gândirea teologică cu privire la persoana Maicii Domnului, numită în creștinism prin numeroase titluri.

Primul capitol (*Maica lui Iisus Hristos: Fecioara Maria în Scriptură*, pp. 25-57) exploatează dinamic aspectele mariologice regăsite în cuprinsul Vechiului și Noului Testament. Este o introducere cu nuanțe biblice, unde autoarea acestei cărți caută să indice pasajele tipologice, dar și împlinirea lor în Noul Testament, precum și evenimentele principale la care participă Maica Domnului. Un aspect important este dat de realitatea că cercetătoarea britanică nu se rezumă doar la prezentarea imaginilor neo testamentare, ci caută să o prezinte chiar și în cadrul epistolelor pauline, precum și în imaginile Apocalipsei iohaneice (12, 1).

În continuarea acestui capitol, doamna Cunningham merge spre analiza prezenței Maicii Domnului în cadrul literaturii apocrife din

¹ Mary B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții. Învățătura ortodoxă despre Maica Domnului*, trad. D. Dîscă, Ed. Doxologia, Iași, 2017, coperta a IV-a: „Mary B. Cunningham este profesor asistent în cadrul Departamentului de Teologie și Studii religioase – Universitatea din Nottingham. A publicat articole și cărți despre omiletica, hagiografia și imnografia bizantină”.

² M.B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 15.

primele veacuri creștine. Astfel, titlul celui de-al doilea capitol evidențiază tema principală pe care autoarea o tratează: *Dănțuind în Sfânta Sfintelor: Tradițiile apocrife și liturgice* (pp. 59-83). Autoarea cercetează *Protoevanghelia lui Iacob*, textele despre adormirea Maicii Domnului și mutarea ei cu trupul la cer, viețile bizantine închinare Maicii Domnului (ce poartă semnătura diverșilor autori, precum Sf. Maxim Mărturisitorul, Epifanie, Simeon Metafrastul și Ioan Geometres) pentru a dovedi în final că „ele dau mărturie în favoarea revelației creștine autentice”³.

În paralel cu discuția prezentă în secolul al II-lea referitoare la identificarea lui Hristos ca „al doilea Adam” se poziționează și tema centrală Maica Domnului „a doua Evă”. Raportarea aceasta, pe care o regăsim în capitolul al treilea al lucrării de față (pp. 85-110), radiografiază nu numai perspectiva patristică din primele veacuri creștine, ci și modul în care texte liturgice bizantine aduc în discuție această temă, precum *Imnele* Sf. Efreem Sirul, *Omiliile* patriarhului Proclu al Constantinopolului, condacele romaneice, *Imnul Acatist* și în *imnografia sărbătorii Bunevestiri*. Concluzia autoarei este evidentă:

„Maria, Maica Domnului, în calitate de «a doua Evă», a recapitulat firea și alegerea hotărâtoare a Evei. Cu alte cuvinte, ea a fost om și a fost fecioară așa cum era înainte de cădere, dar în loc să aleagă să nu asculte de Dumnezeu, Maria a ales să facă voia Lui. Ea a acceptat cuvântul Lui și L-a zămislit pe Hristos, Dumnezeiescul Cuvânt, Care S-a întrupat în pântecele ei”⁴.

Problematika antinomiei feciorie-maternitate în cadrul persoanei Maicii Domnului este cheia hermeneutică a celui de-al patrulea capitol (pp. 111-134). Dincolo de incursiunea patristică din epoca

³ M.B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 82.

⁴ M.B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 108.

apologeților creștini și a Părinților Capadocieni, capitolul acesta se prezintă mai cu seamă ca unul dogmatic, unde Fecioara este prezentată ca fiind mereu în legătură cu Hristos. Din cuvintele autoarei este evidentă perspectiva mariologică legată indisolubil de cea hristologică. Aici, Părinții Bisericii fac o distincție clară între cele două nașteri ale lui Hristos, și anume nașterea din veșnicie din Tatăl și nașterea în timp din Fecioara Maria. De altfel, și termenii patristici sunt în opoziție, indicând cele două realități teologice: Hristos Se naște din Tatăl din veșnicie (Părinții folosesc termenul grecesc *γένεσις*), iar în timp, El Se naște din Fecioara Maria (*τίκτει*), „păstrând întregi cheile Fecioarei”⁵.

Continuarea acestui capitol dogmatic se observă și în următorul, intitulat *Theotokos: locul Mariei în dogma hristologică* (pp. 135-160). Desigur, autoarea este preocupată acum să analizeze atât implicațiile dogmatice ale termenului Sf. Chiril al Alexandriei, *Θεοτόκος* („Născătoare de Dumnezeu”), cât și epitetul „Maica Domnului” (*μήτηρ Θεοῦ*), epitet apărut aproximativ în secolul al VI-lea în textele liturgice bizantine⁶. Până la incursiunea imnografică din secolele VI-VIII, doamna Cunningham stăruiește asupra disputei nestoriene din secolul al V-lea și modul în care viziunea alexandrină a avut de câștigat în fața celei antiohiene.

Despre evlavia populară de-a lungul vremurilor aflăm informații deosebit de importante în cadrul capitolului al șaselea (pp. 161-187). Nu este vorba de o prezentare „siropoasă” a evlaviei creștine, ci puternic ancorată în realitățile pe care lumea bizantină le-a dezvoltat față de Maica Domnului. Diferitele ei numiri, prezente în cultul creștin public, sunt un prim argument pentru a înțelege evlavia prin care poporul bizantin a încercat să o numească pe Preasfânta Fecioară. Desigur, nu sunt uitate aici evenimentele din istoria Imperiului Bizantin, precum: asediul avarilor și perșilor,

⁵ M.B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 128.

⁶ Cf. Mary B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 137.

evenimentele din anul 864, mulțumirea patriarhului Fotie, acțiunile de mulțumire din vremea împăratului bizantin Roman I Lecapenul sau luarea pe câmpul de luptă a unei bucăți din Acoperământul Maicii Domnului de către Alexios I Comnenul, care dovedesc fără echivoc evlavia bizantinilor față de Născătoarea de Dumnezeu.

Penultimul capitol al lucrării pe care o recenzăm, și anume *Maica Domnului în gândirea ortodoxă modernă: simbol al înțelepciunii și model pentru omenire* (pp. 189-216) este mai curând o dezbatere a lumii moderne și contemporane și percepția acesteia despre Maica Vieții. Autoarea este preocupată de a insera aici concepțiile sofologilor ruși din secolul al XIX-lea, care o vedeau pe Maica Domnului ca un simbol cosmic, precum și păreriile unor diferiți teologi din spațiul rusesc și occidental. În consonanță cu acest capitol, ultimul segment al lucrării (pp. 217-235) face o incursiune critică între lumea creștină răsăriteană și cea apuseană pe diferitele teme mariologice. Titlul ales, *Fecioara Maria și ecumenismul*, nu îndeamnă la o reconciliere sau la o prezentare comună a temelor mariologice dintre cele două Biserici (Răsăriteană vs. Apuseană), ci dimpotrivă caută să arate din perspectivă istorică și să analizeze variațiile mariologice dintre cele două spații diametral opuse. Așa cum indică însăși doamna Cunningham cu multă sinceritate,

„la un nivel mai oficial însă lucrurile nu sunt, probabil, chiar atât de relaxate. Aceasta fiindcă întâistătorii feluritor Biserici își acceptă responsabilitatea de a susține ortodoxia așa cum o înțeleg ei. Probabil că realitatea puterii ierarhice, care este uneori influențată de considerații politice, are un cuvânt de spus. O altă problemă curentă este lipsa unui context eclesial adecvat, în care să aibă loc astfel de discuții [...]. În opinia mea, este mai probabil ca discuțiile dintre Biserica Răsăriteană și cea Apuseană referitoare la Maria, Maica Domnului, să continue la un nivel științific sau popular”⁷.

⁷ M.B. CUNNINGHAM, *Maica Vieții...*, p. 234.

În partea conclusivă, autoarea reia perspectiva cărții și nuanțele cu privire la modul în care a înțeles, pe cât posibil, pe Maica Domnului ca Maică a Vieții. Desigur, unele aspecte pe care însăși doamna Cunningham le-a intuit ca fiind absente în această lucrare (analiza unor alți termeni acordați în cult Maicii Domnului, cuprinsul sărbătorilor mariale etc.) sunt scuzabile din cauza spațiului, dar și a preocupării principale de fi o carte de popularizare în spațiul occidental.

De altfel, pornind de la această idee, întregul volum al doamnei Cunningham se prezintă ca un veritabil „mini-manual” mariologic, extrem de pertinent scris și cu nuanțe care-l încadrează în rândul cărților de popularizare, extrem de necesare chiar și în spațiul românesc. Combinația dintre perspectiva istorică, dogmatică și imnografică ni se pare extrem de reușită: cititorul înțelege mult mai bine realitățile mariologice, cunoscând mai întâi istoria creștină care a condus la aceste forme, apoi modul cum formele lingvistice au „îmbrăcat” perspectiva dogmatică.

Recomandăm deci această lucrare mariologică prin care cei interesați pot observa cum viziunea istorică, biblică, patristică și dogmatică conlucrează pentru a o înțelege pe Maica Domnului ca Maică a Vieții, Născătoare de Dumnezeu și „limanul cel lin și îndestulat”.